



יש דיין, 4 אוקטובר, 2016

גושי התנחלויות שמבתרים את הגדה המערבית – עמק שילה כמקרה מבחן

רקע

במאי 2016 דווח בתקשורת הישראלית על הכוונה ליישב את תושבי המאחז הבלתי מורשה עמונה, שבג"ץ הורה לפנותו, בהתנחלות חדשה שתוקם בעמק שילה. על פי תוכנית הממשלה (תוכנית אב 205/3) הכוונה היא להקים את ההתנחלות החדשה תמוקם בתוך השטח השיפוטי של שילה, מה שיאפשר לממשלת ישראל להציג את ההתנחלות החדשה כשכונה חדשה של שילה. אסטרטגיה זו מיושמת לעתים קרובות על מנת להימנע מהכרזה על הקמת התנחלות חדשה ולמרות העובדה שבפועל התנחלויות אלו מנותקות מבחינה גיאוגרפית אחת מהשניה ומתפקדות כקהילות עצמאיות¹.

החוק הבינלאומי אוסר על הקמת יישובים ישראליים בגדה המערבית, בין אם התנחלויות או מאחזים. אולם, מאז 2012 ישראל פוטרת עצמה בהדרגה מהחובה לפעול בתוך מסגרת חוקי הכיבוש, המיועדים להגביל את יכולתה לפעול כריבון מלא בגדה המערבית ולבצע שינויים ארוכי טווח באזור המשרתים את האינטרסים שלה. בכלל זה ישנה גם תפנית במדיניות של מדינת ישראל לגבי מאחזים בלתי מורשים. בשנים האחרונות ישראל קיימה מדיניות סמויה להקמת התנחלויות או הרחבת התנחלויות קיימות על-ידי הכשרת מאחזים בדיעבד. בכך הפרה מדינת ישראל את החוק הבינלאומי ואת התחייבויותיה לקהילה הבינלאומית לעצור בניית התנחלויות בשטחים הפלסטינים הכבושים.

למעשה, הניסיון להקים התנחלות חדשה בעמק שילה הוא מהלך אסטרטגי. אחת המטרות של הקמת המאחזים, והמיקום המדויק הנבחר עבורם, היא יצירת רצף התיישבותי של גושי התנחלויות ישראליות על ידי חיבור קהילות מבודדות לגושי התנחלות קיימים, גדולים יותר. ההתנחלויות והמאחזים בשטחי C יוצרים רצפים גיאוגרפיים הנמתחים מהקו הירוק במערב ועד עמק הירדן במזרח.

ברגע שיושלם תהליך ההכשרה בדיעבד של גוש אריאל-שילה, קו של התנחלויות מחוברות יימתח מהקו הירוק דרך ברקן, אריאל, רחלים, עלי, שילה ויחתוך דרך החלק הצפוני של הגדה המערבית. התוצאה תהיה פיצול הגדה המערבית ופגיעה חמורה בזכותם של הפלסטינים להגדרה עצמית. התגבשות הגוש תוציא מכלל אפשרות את הסיכוי לרצף טריטוריאלי הדרוש ליצירת מדינה פלסטינית בת קיימא.

¹ר' דו"ח יש דיין [מתחת לרדאר](#) (2015), עמ' 19

עמק שילה / ואדי סיילון – תיאור האיזור

עמק שילה, המכנה בערבית ואדי סיילון או ואדי סינג'יל, ממוקם בין רמאללה לשכם². באזור תועדו מכרים רבים של חיכוכים בין אזרחים ישראלים ופלסטינים והוא ביתם של כמה מהמתנחלים הישראלים הקיצוניים ביותר³.

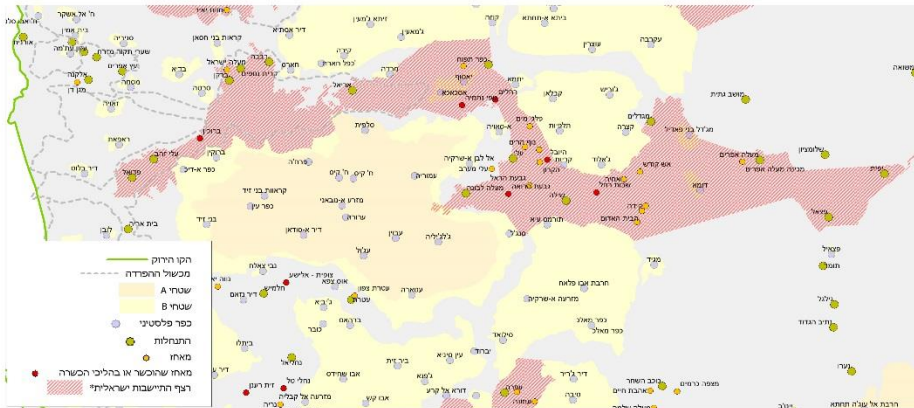
המאחזים הבלתי מורשים הרבים שהוקמו בעמק שילה⁴ משפיעים באופן ישיר על הקהילות הפלסטיניות בכפרים אל-מורייר, איסכאכא, ג'אלוד, תורמוסעיא, קריות, קוסרה, דומא, סינג'יל, א-סאווייה, וא-לובן א-שרקיייה. נישול הפלסטינים מאדמתם מתרחש באמצעות מגוון שיטות, בהן הקצאת קרקעות ציבור להתנחלויות ישראליות ולמועצות מקומיות ישראליות על-ידי הממשלה – כולל אתרים ארכיאולוגיים – או הכשרה בדיעבד של מאחזים ישראלים ובנייה בלתי חוקית. כל המאחזים הישראליים הלא מורשים הממוקמים בעמק שילה עוברים בימים אלו תהליכים של הכשרה בדיעבד שתהפוך אותם להתנחלויות קבע, החוקיות על-פי החוק הישראלי⁵. מאחזים אלו מרחיבים את שליטתן של ההתנחלויות הקיימות בשטח ויוצרים רצף התיישבותי מגוש התנחלות אריאל המגיע מהקו הירוק ומוליך עד לעמק הירדן (ר' מפה להלן).

² למידע נוסף על שילה ומאחזי הלייין סביבה, ראו: [מסלול הנישול](http://www.yesh-din.org/), עמ' 36 (http://www.yesh-din.org/).

³ דף נתונים של יש דין אוקטובר 2015, "אכיפת חוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית, עדכון מעקב יש דין 2005-2015", http://files.yesh-din.org/userfiles/Datasheet_English_Oct%202015.pdf

⁴ עדי-עד, אש קודש, אחיה, קידה, הבית האדום, גבעת הראל, היובל, הרואה, עלי מערב, פלגי מים, נוף הרים, מלאכי השלום, גאולת ציון

⁵ בנוגע לאלמנטים הספציפיים של שינוי זה, ר' דו"ח יש דין [מתחת לרדאר](#) (2015), עמ' 19



היווצרות גוש אריאל-שילה. מפה: יש דין, 2015.

מוקד לעבריינות אידיאולוגית – אי אכיפת החוק

במהלך השנים שבהן יש דין מספק סיוע משפטי לפלסטינים בגדה המערבית ומתעד את פעילות רשויות אכיפת החוק הישראליות, הארגון זיהה קשר בין פעולות אלימות ועבירות פליליות אחרות המבוצעות על-ידי ישראלים נגד פלסטינים ובין נישול פלסטינים מאדמתם. פעולות אלימות וונדליזם מתרחשים בדרך כלל על רקע חקלאית פלסטינית או בשולי כפרים פלסטיניים, ומיעודות להרתיע פלסטינים וליצור איום מוחשי שימנע מהם לעבד את אדמתם. פעולות אלימות אלו נובעות מאסטרטגיה מחושבת המיועדת להגביל ולנשל פלסטינים מאדמתם.⁶

לפי נתוני יש דין, כתבי אישום מוגשים רק ב-7.3% מהתיקים שנפתחים במשטרה בעקבות עבירות אידיאולוגיות המבוצעות על-ידי אזרחים ישראלים נגד פלסטינים. נתונים אלו מצביעים על כשל של רשויות אכיפת החוק בישראל באכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית ובמניעת עבירות אידיאולוגיות.⁷

חוסר אכיפת החוק כנגד אזרחים שמבצעים עבירות נגד פלסטינים⁸, כמו גם כנגד אנשי כוחות הביטחון שעדים לפגיעה בפלסטינים אולם לא מתערבים ומפסיקים אותה,⁹ ובמקרים מסויימים אף נוטלים חלק בפעולות אלימות כנגד פלסטינים, מחריף עוד יותר את חששם של החקלאים, כיוון שהם מבינים כי רוב הסיכויים שהתוקפים לא יישאו בתוצאות מעשיהם. בשל חשש מהתקפות, החקלאים מתרחקים ונמנעים

⁶דו"ח יש דין "עקיפת חוק – כישלון אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית" (מאי 2015), עמ' 11.
⁷דף נתונים של יש דין אוקטובר 2015, "אכיפת חוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית, עדכון מעקב יש דין 2005-2015", http://files.yesh-din.org/userfiles/Datasheet_English_Oct%202015.pdf
⁸דף נתונים של יש דין אוקטובר 2015, "אכיפת חוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית, עדכון מעקב יש דין 2005-2015", http://files.yesh-din.org/userfiles/Datasheet_English_Oct%202015.pdf
⁹ר' דו"ח יש דין "עומדים מנגד – תפקודם של חיילי צה"ל בעת ביצוען של עבירות מצד אזרחים ישראלים הפוכים בפלסטינים בשטחי הגדה המערבית", (מאי 2015).

מעבוד אדמתם, דבר שעלול להוביל לאובדן הזכויות על הנכס בשל יישום חוק עותמני ארכאי על-ידי ממשלת ישראל, חוק המאפשר למדינה להכריז על קרקע שלא עובדה במשך 10 שנים רצופות כעל קרקע ציבורית¹⁰.

עמק שילה נחשב למוקד לעבריינות אידיאולוגית של אזרחים ישראלים נגד פלסטינים. בעמק שוכן הכפר דומא, בו התרחשה ההצתה הקטלנית שבגינה הואשם אזרח ישראל ברצח שלושה בני משפחה פלסטינית ביולי 2015. בעתירה שהגיש יש דין ב-2014 לבג"ץ בדרישה להורות על פינוי המאחז עדי-עד, אחד ממאחזי הלווין של התנחלות שילה¹¹, נטען כי יש לפנות את המאחז לא רק מפני שהוא בנוי בחלקו על קרקע פלסטינית פרטית, אלא גם מפני שהוא מהווה מקור לפעילות פלילית ולאלימות חמורה, המובילות להפרה שיטתית של זכויות האדם של התושבים הפלסטינים המתגוררים באיזור. **מאז 2005, יש דין תיעד 203 תקריות ועבירות שבוצעו על-ידי אזרחים ישראלים נגד פלסטינים בעמק שילה.** רוב המקרים התרחשו בסמוך למאחזים בלתי מורשים. במהלך חמשת החודשים האחרונים בלבד, יש דין תיעד 11 תקריות בקרבת המאחז החדש מלאכי השלום.

הכשרת מאחזים ועמק שילה

ממשלת ישראל פועלת למציאת דרכים ליצור התנחלויות חדשות ולהרחיב את השטחים שתחת שליטת ההתנחלויות הקיימות, בין השאר באמצעות הכשרה רטרואקטיבית של עשרות מאחזים בלתי מורשים. בערך שליש מ-100 המאחזים שהוקמו בגדה המערבית הוכשרו או שנמצאים בשלבים שונים של תהליך הכשרה. 11 מתוך 34 מאחזים בגדה המערבית, אשר נמצאים כרגע בתהליך הכשרה או שכבר הוכשרו, ממוקמים בגוש הנוצר ומתמשך מאריאל לעמק שילה, "גוש אריאל-שילה" (ר' רשימה להלן). רשימת המאחזים שהמדינה פועלת להכשירם בדיעבד אינה מתפרסמת לציבור ולעיתים קרובות בעלי האדמות הפלסטינים והציבור מגלים את תוכניות המדינה רק בעקבות דיונים בבית הדין.

כך לדוגמא, רק בעקבות תגובת המדינה מספטמבר 2015 לעתירת יש דין לפינוי מאחז עדי-עד, נודע על הכוונה להכשיר את כל המאחזים הבלתי מורשים בעמק שילה. פרקליטות המדינה הודיע בתגובה כי "ב-2014, רשויות התכנון קיבלו תוכנית ראשונית ממועצה אזורית מטה בנימין (שבשטחה נמצאים גם מאחזי עמק שילה) על מנת לבחון את הפוטנציאל בהכשרת כל נקודות ההתנחלות והמאחזים בעמק שילה". פרקליטות המדינה הוסיפה כי תכנית זו עדיין לא אושרה רשמית. תגובתה של המדינה ממחישה את התפנית הדרמטית שחלה במדיניות הממשלה ביחס למאחזים מאז 2011, תפנית המהווה מעבר מהכרזה על כוונה לפנות מאחזים לא מורשים אל חיפוש דרכים להכשירם בדיעבד ולהפוך מאחזים להתנחלויות – שחוקיות לפי החוק הישראלי¹².

באמצעות התדיינות משפטית בעתירות כנגד השתלטות על אדמות, יש דין זיהה את המאחזים הבאים בעמק שילה כמאחזים העוברים תהליכי הכשרה: עדי-עד, אחיה, אש קודש, הבית האדום (חוות יישוב הדעת) וקידה. תהליך ההכשרה כבר הושלם עבור המאחז שבות רחל, הנחשב היום שכונה של שילה, למרות שהוא ממשיך לתפקד באופן עצמאי ונפרד מההתנחלות, עם מזכירות והנהלה משלו¹³. בגוש אריאל, המתחבר לעמק שילה, מתקיימים תהליכי הכשרה או שהושלמו תהליכים אלו עבור המאחזים ברוכין, היובל, נופי נחמיה ורחלים.

¹⁰ לניתוח מעמיק של הקשר בין אלימות מתנחלים והשתלטות על קרקעות, ר' דו"ח יש דין "[מסלול הנישול](http://www.yesh-din.org/%D7%9E%D7%A1%D7%9C%D7%95%D7%9C-%D7%94%D7%A0%D7%99%D7%A9%D7%95%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%90%D7%97%D7%96-%D7%A2%D7%93%D7%99-%D7%A2%D7%93-2/)" (אפריל 2013), עמ' 90-99.

¹¹ עתירה זו הוגשה בדצמבר 2014 על-ידי יש דין בשם מועצות תורמוסעייא, אל-מוגבר, קריות וג'אלוד. [לקריאה נוספת](#)

¹² ר' דו"ח יש דין [מתחת לרדאר](#) (2015), עמ' 72

¹³ ר' דו"ח יש דין [מתחת לרדאר](#) (2015), עמ' 72

מאחזים בגוש אריאל-שילה בתהליכי אישור או שאישורם הושלם

מאחז	שנת הקמה	סטטוס
עדי-עד	1998	תהליך הכשרה
אחיה	1997	תהליך הכשרה
ברוכין	1999	הוכשר
אש קודש	2000	תהליך הכשרה
גבעת הרואה	2002	תהליך הכשרה
הבית האדום (חוות יישוב הדעת)	2002	תהליך הכשרה
היובל	1998	תהליך הכשרה
קידה	2003	תהליך הכשרה
נופי נחמיה	2003	הוכשר
רחלים	1991	הוכשר
שבות רחל	1991	הוכשר

מקור: שלום עכשיו ויש דין, יולי 2016

הכשרת מאחזים והקמת התנחלויות חדשות מפריים את החוק הבינלאומי כמו גם את התחייבויותיה החוזרות ונשנות של מדינת ישראל לעצירת הבנייה בשטחים הפלסטינים הכבושים ולפינוי מאחזים בלתי מורשים. התחייבויות אלו באות בעקבות תוכנית "מפת הדרכים" לסיום הסכסוך הישראלי-פלסטיני שהוצגה באפריל 2013.

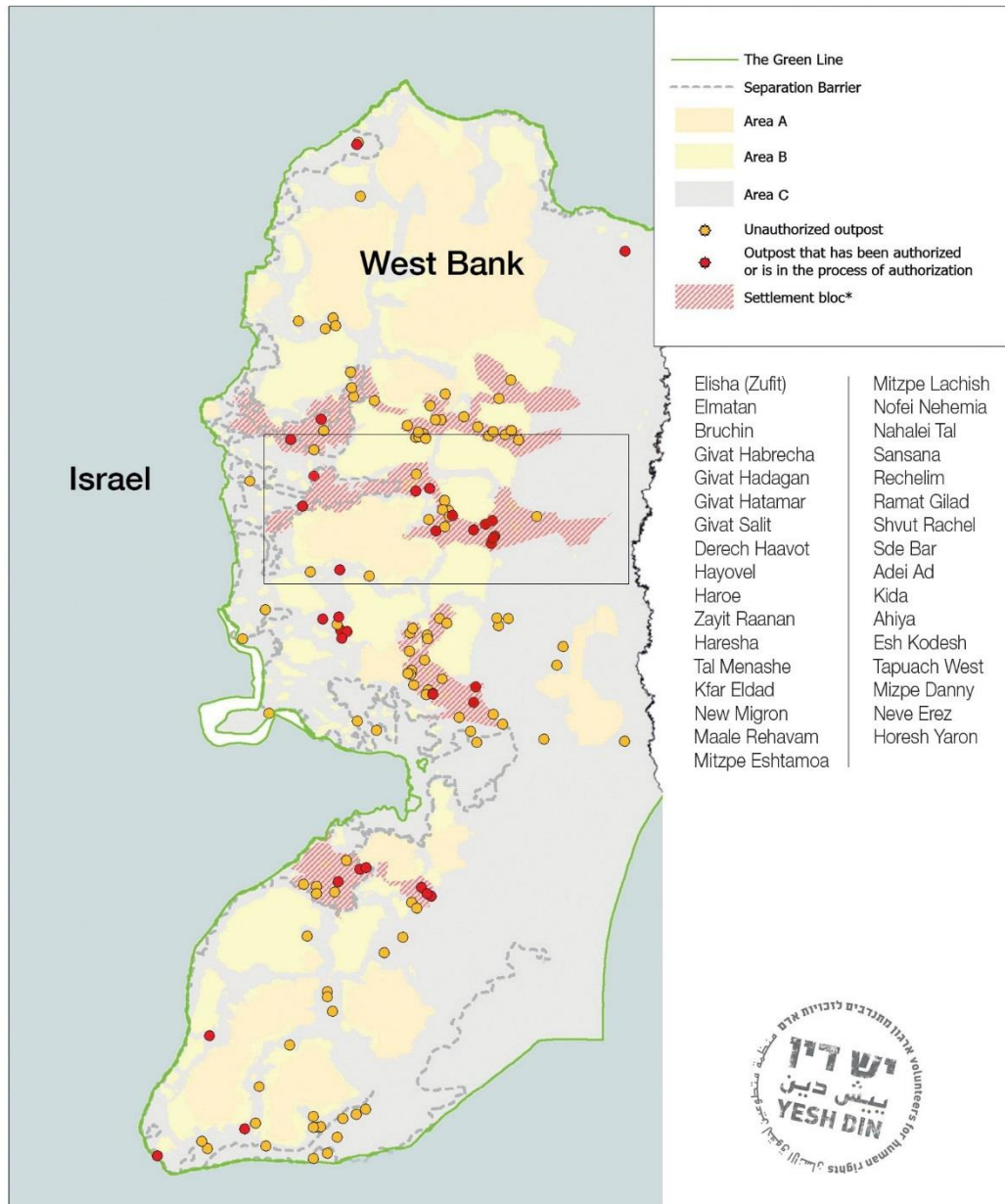
היווצרות גוש התנחלויות: פיצול הגדה המערבית

אחת המטרות של הקמת המאחזים, והמיקום המדויק הנבחר עבורם, היא יצירת רצף התיישבותי של גושי התנחלויות ישראליות על ידי חיבור קהילות מבודדות לגושי התנחלות קיימים, גדולים יותר. ההתנחלויות והמאחזים בשטחי C יוצרים רצפים גיאוגרפיים הנמתחים מהקו הירוק במערב ועד עמק הירדן במזרח. לצד תהליך ההתפשטות מזרחה, החל תהליך נוסף של בניית מאחזים נוספים באיזור בשנות ה-90'. ב-1992 התנחלות רחלים נבנתה על אדמות הכפר א-סאווייה, בנקודה הממוקמת בין ההתנחלויות עלי וכפר תפוח. ב-1998 המאחזים נוף הרים והיובל נבנו בין ההתנחלויות עלי ושילה. המאחז גבעת הראל הוקם ב-1998 צפונית מערבית לשילה, בצדו המערבי של הכביש העוקף, באזור שעד אז כלל רק את ההתנחלות מעלה

לבונה. וב-1999 מאחז פלגי מים הוקם מצפון לעלי. המטרה של שרשרת מאחזים זו היא ליצור גוש גדול של קרקע בשליטה ישראלית, אשר סביר להניח כי תחובר בעתיד לשבות רחל ולמאחזים הסמוכים.¹⁴

ברגע שיושלם תהליך ההכשרה בדיעבד של גוש אריאל-שילה, רצף של התנחלויות יימתח מהקו הירוק דרך ברקן, אריאל, רחלים, עלי ושילה, ויחתוך דרך החלק הצפוני של הגדה המערבית. התוצאה תהיה פיצול הגדה המערבית ופגיעה חמורה בזכותם של הפלסטינים להגדרה עצמית. התגבשות הגוש תוציא מכלל אפשרות את הסיכוי לרצף טריטוריאלי הדרוש ליצירת מדינה פלסטינית בת קיימא.

¹⁴דו"ח יש דין [מסלול הנישול](http://www.yesh-din.org/%D7%9E%D7%A1%D7%9C%D7%95%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%90%D7%97%D7%96-%D7%A2%D7%93%D7%99-%D7%A2%D7%93-2/) (אפריל 2013) עמ' 39 (http://www.yesh-din.org/%D7%9E%D7%A1%D7%9C%D7%95%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%90%D7%97%D7%96-%D7%A2%D7%93%D7%99-%D7%A2%D7%93-2/).



*Indication of the settlement blocs is for illustration only

הכשרת מאהלים והיווצרות גושי התנחלות בגדה המערבית. מפה: יש דין, ספטמבר 2016